

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО. ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВознавство. ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ

УДК 341.4:341.64

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0909.2026.33.3.53>

Олександр Вікторович Базов

*Харківський районний суд Харківської області
Харків, Україна*

<https://orcid.org/0000-0001-5763-1653>

Віктор Петрович Базов

*Кафедра міжнародного права та порівняльного правознавства
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Київ, Україна*

<https://orcid.org/0000-0002-7065-008X>

Ясін Дерс

*Відділ міжнародного права та права ЄС
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Київ, Україна*

<https://orcid.org/0009-0007-1351-5838>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС КЕРІВНОГО КОМІТЕТУ СПЕЦІАЛЬНОГО ТРИБУНАЛУ ЩОДО ЗЛОЧИНУ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

Анотація. Статтю присвячено аналізу ключового адміністративного й управлінського органу Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України – Керівного комітету. Відзначено безпрецедентність інтеграції Комітету до структури Ради Європи, що вимагає глибокого доктринального осмислення з огляду на особливу предметну юрисдикцію (*ratione materiae*) Спеціального трибуналу, яка охоплює розслідування, кримінальне переслідування та судовий розгляд справ стосовно осіб, які несуть найбільшу відповідальність за злочин агресії проти України. Звернуто увагу на те, що в умовах неефективності універсальних безпекових інститутів міжнародного рівня саме новостворений Комітет перебирає на себе роль координаційного центру Трибуналу, гарантуючи належне, безперервне фінансування та загальну функціональність судового механізму. Здійснений аналіз дозволяє стверджувати, що створення Керівного комітету шляхом укладення специфічної розширеної часткової угоди сприяє залученню широкої коаліції держав (зокрема й тих, що не є членами Ради Європи), уособлюючи консолідовану волю міжнародного співтовариства. Це підтверджує наявність об'єктивної міжнародної правосуб'єктності судової інституції та формує правове підґрунтя для здійснення правосуддя. Окремо наголошено, що Керів-

ний комітет виконує не лише стандартні для міжнародних судових інституцій фінансово-адміністративні функції, а й наділений винятковими формувальними, контрольними та нормотворчими повноваженнями. Зокрема, його компетенція поширюється на призначення Суддів і Прокурорів, а також на внесення змін до Правил процедури і доказування Трибуналу. Автори зазначають, що в такий спосіб забезпечується система стримувань і противаг між політичним наглядом держав-засновниць та абсолютною процесуальною незалежністю під час здійснення правосуддя. Додатково висвітлено потенціал Комітету як міжнародного центру взаємної правової допомоги та головного координатора створення майбутнього залишкового механізму для виконання вироків. Оптимальним вбачається використання отриманих висновків для розробки внутрішніх регламентів функціонування Керівного комітету, модернізації правил процедури та доказування, а також для формування дієвої стратегії співробітництва між державами у процесі здійснення міжнародного кримінального правосуддя. Визначено актуальні подальші напрями наукових розвідок і дискусій щодо інтеграції таких гібридних моделей у загальну архітектуру міжнародного права. Наразі очікується ухвалення зацікавленими державами розширеної часткової угоди про Керівний комітет, яка покликана забезпечити необхідне фінансування та організаційне управління для практичного початку роботи Трибуналу.

Ключові слова: Рада Європи; Керівний комітет; Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України; розширена часткова угода; злочин агресії; коаліція держав; агресивна війна; міжнародне право; *ad hoc* трибунал.

Oleksandr V. Bazov

Judge of the Kharkiv District Court of Kharkiv Region
Kharkiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-5763-1653>

Viktor P. Bazov

Department of International Law and Comparative Law
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-7065-008X>

Yasin Dere

Department of International Law and European Union Law
V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0007-1351-5838>

INTERNATIONAL LEGAL STATUS OF THE STEERING COMMITTEE OF THE SPECIAL TRIBUNAL FOR THE CRIME OF AGGRESSION AGAINST UKRAINE

Abstract. The article is devoted to the analysis of a paramount institutional body of the Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine – the Management Committee. The author

notes the unprecedented nature of establishing a governing body for international criminal law under the auspices of the Council of Europe, which requires profound doctrinal reflection given the specific *ratione materiae* of the Special Tribunal – the investigation, prosecution, and adjudication of cases against individuals bearing the greatest responsibility for the crime of aggression against Ukraine, including mechanisms for overcoming immunities established in customary international law. Attention is drawn to the fact that in the face of the ineffectiveness of traditional international security institutions, it is the newly created Committee that assumes the role of a central hub, ensuring adequate, continuous funding and the overall functionality of the judicial mechanism. The conducted analysis allows for the assertion that the creation of the Steering Committee through a specific Enlarged Partial Agreement facilitates the involvement of a broad coalition of states (including non-members of the Council of Europe), embodying the consolidated will of the international community. This confirms the objective international legal personality of the judicial institution and forms the legal basis for the administration of justice. It is specifically emphasized that the Management Committee performs not only the standard financial and administrative functions typical of international judicial institutions but is also endowed with exceptional formative, oversight, and quasi-legislative powers. In particular, its role extends to the appointment of judges and prosecutors, as well as to the adoption of amendments to the Tribunal's Rules of Procedure and Evidence. The authors believe that this ensures a system of checks and balances between the political oversight of the founding states and the absolute procedural independence of the administration of justice. Furthermore, the Committee's potential as an international center for mutual legal assistance and the primary coordinator for the creation of a future residual mechanism for the enforcement of sentences is highlighted. It is deemed optimal to utilize the findings obtained for the development of internal regulations for the functioning of the Management Committee, the modernization of the Rules of Procedure and Evidence, and for the formation of an effective strategy for cooperation between states in the process of international criminal justice. Current directions for further scholarly research and discussions regarding the integration of such hybrid models into the general architecture of international law are identified. Presently, the adoption by interested states of the Enlarged Partial Agreement on the Steering Committee is expected, which is intended to provide the necessary funding and organizational management for the practical commencement of the Tribunal's operations.

Keywords: Council of Europe; Management Committee; Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine; Enlarged Partial Agreement; crime of aggression; coalition of states; aggressive war; international law; ad hoc tribunal.

ВСТУП

Спеціальний трибунал щодо злочину агресії проти України (далі – Спеціальний трибунал) було створено 25 червня 2025 року на підставі Угоди між Україною та Радою Європи. Ця подія є знаковою для міжнародного кримінального правосуддя – вперше з часів Нюрнберзького та Токійського воєнних трибуналів було створено *ad hoc* суд, *ratione materiae* якого охоплює «злочин агресії» та «агресивну війну».

Водночас варто наголосити на обраному механізмі створення цього трибуналу, а саме на підставі Угоди між Україною та Радою Європи. Ця міжнародна регіональна організація фокусується на захисті прав людини та розвитку демокра-

тичних інститутів, проте вперше за свою історію виступила співзасновником органу міжнародної кримінальної правосуддя. Проте повноваження Ради Європи знаходять своє глибоке доктринальне обґрунтування у сучасній практиці тлумачення міжнародного права прав людини. Зокрема, Комітет з прав людини ООН у Зауваженні загального порядку № 36 до статті 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права прямо визнав, що акти агресії є першопричиною найбільш масштабних порушень невід’ємного права на життя (п. 70) [5]. Відтак створення механізмів відповідальності за агресію охоплюється широким правозахисним повноваженням міжнародних інституцій, які прагнуть захистити європейський континент від руйнівних наслідків війни.

У зв’язку з тим, що Трибунал є новоствореною інституцією в системі міжнародного кримінального правосуддя, дослідження його інституційної складової потребує детальної та належної уваги. Одним із найважливіших органів, без якого діяльність Спеціального трибуналу вважається неможливою, є Керівний комітет (*Management Committee* – згідно офіційної англійської версії Статуту). Аналізуючи норми Статуту Трибуналу, помилково може здаватись, що на Комітет покладається суто технічна або адміністративна функція, наприклад, фінансовий або паперовий облік. Натомість проведене дослідження інституційних засад діяльності Спеціального трибуналу дозволяє нам визначити Керівний комітет як ключовий політичний та управлінський орган Трибуналу, оскільки саме на нього покладається делегована країнами договірна ініціатива щодо досягнення головної мети Трибуналу – розслідування та кримінального переслідування осіб, які несуть найвищу відповідальність за злочин агресії відповідно до найвищих сучасних стандартів міжнародного кримінального правосуддя.

1. МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ

Емпіричну та нормативну базу дослідження склали установчі міжнародно-правові акти, що складають основу заснування та діяльності Спеціального трибуналу, насамперед Угода між Україною та Радою Європи від 25.06.2025 та безпосередньо Статут Спеціального трибуналу. Додатковою джерельною базою слугували Статут Ради Європи, Статутна резолюція Комітету Міністрів РЄ (93) 28 щодо часткових і розширених угод, Резолюція Генеральної Асамблеї ООН A/RES/79/284, судові справи Міжнародного Суду ООН та праці провідних науковців міжнародного кримінального права.

Методологічну основу роботи становить комплекс загальнонаукових і спеціальних юридичних методів. *Формально-юридичний (догматичний)* метод застосовано для детального аналізу положень Статуту Спеціального трибуналу щодо компетенції, кадрових і нормотворчих повноважень Керівного комітету. *Порівняльно-правовий* метод дозволив зіставити специфіку цього унікального органу з комітетами управління інтернаціоналізованих судів (зокрема, Спеціального суду для Сьєрра-Леоне) та Асамблеєю держав-учасниць Міжнародного кримінально-

го суду. Телеологічний метод використано для з'ясування цільового призначення механізму розширеної часткової угоди Ради Європи в контексті захисту основоположних прав людини від наслідків агресивної війни. Системно-структурний метод сприяв визначенню місця Керівного комітету в інституційній системі Ради Європи як ключової сполучної ланки між консолідованою волею держав-партнерів і незалежним судовим механізмом.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ТА ОБГОВОРЕННЯ

Інтеграція управління Спеціальним трибуналом в інституційній системі Ради Європи (далі – РЄ) вимагала застосування особливих механізмів правового регулювання, оскільки Статут цієї міжнародної організації *expressis verbis* не передбачає створення міжнародних кримінальних трибуналів. Стаття 1(а) Статуту Ради Європи визначає метою Організації досягнення більшої єдності між її членами для захисту спільних ідеалів і принципів, що відкриває шлях до різновекторного використання договірних механізмів Організації [13].

Варто пригадати і статтю 17 Статуту Ради Європи, яка дозволяє Комітету Міністрів (далі – КМ) створювати допоміжні органи для реалізації специфічних завдань Організації, хоча прямого правового інструменту щодо створення розширених часткових угод Статут РЄ не містить. Вважаємо, що саме Статутна резолюція Комітету Міністрів РЄ 93 (28) щодо часткових і розширених угод стала основою для майбутнього інтегрування Керівного комітету в інституційну систему Ради Європи.

Часткова угода – це нормативно-правовий акт, що ухвалюється Комітетом міністрів РЄ як резолюція. Вона передбачає створення спеціального органу для співпраці держав у конкретних галузях. Хоча такі угоди не вважаються міжнародними договорами, вони є специфічною правовою формою взаємодії, що допомагає країнам розвивати відносини, обмінюватися досвідом і досягати спільних цілей. Таким чином, ця Резолюція дозволяє створювати в межах Організації автономні структури, для реалізації специфічних завдань, у яких не беруть участі всі держави-члени. Відповідно до ст. 5 Угоди між Україною та Радою Європи від 25.06.2025, саме формат «Розширеної часткової угоди» був обраний як правова основа для заснування Керівного комітету [14].

На думку німецької вченої Керстін Одендаль, «Комітет Міністрів має уповноважити держави-члени на прийняття часткової угоди. Це здійснюється шляхом прийняття резолюції тими державами-членами, які бажають взяти участь в угоді. Якщо до угоди приєднуються деякі держави-членів та одна або декілька держав, що не є членами РЄ, така угода називається «розширеною частковою угодою» [9, с. 765].

Статутна Резолюція 93 (28) визначає, що розширені угоди, на відміну від звичайних часткових, відкриті для приєднання третіх держав, які не є членами

Ради Європи, а також міжнародних організацій [8]. Це дозволяє інтегрувати до складу Керівного комітету ключових міжнародних партнерів за межами Європейського континенту або інших заінтересованих держав або організацій. Наприклад, нещодавно Європейський Союз та Рада Європи підписали угоду про фінансування підготовчої групи для запуску Спеціального трибуналу, метою якої є створення команди для підготовки інституційних, логістичних та організаційних основ. За офіційною заявою проєкт триватиме максимум 24 місяці або до того часу, поки робота не зможе фінансуватися через майбутню Розширену часткову угоду про Керівний комітет трибуналу [4]. Таким чином, ЄС як унікальна економічна та політична організація може доєднатися до розширеної часткової угоди, що створює важливий прецедент для інших суб'єктів міжнародного права, у т.ч. міжнародних організацій.

Вважаємо, що широке міжнародне представництво беззаперечно посилює легітимацію Трибуналу з боку світового співтовариства. Цей механізм є необхідним, оскільки договірна природа заснування Трибуналу (на підставі Угоди між Україною та РЄ) суттєво відрізняє його від своїх попередників – Міжнародних кримінальних трибуналів щодо колишньої Югославії та Руанди, які були створені резолюціями Ради Безпеки ООН на підставі Розділу VII Статуту ООН.

Відповідно до ст. 5 Угоди між Україною та Радою Європи цей орган наділений розгалуженою системою повноважень, що охоплюють фінансові, адміністративні та стратегічні аспекти діяльності. Зокрема, Комітет уповноважений надавати несудові консультації та визначати політику з усіх адміністративних аспектів функціонування Трибуналу, включаючи питання його ефективності. Важливою складовою його мандата є розробка стратегій для посилення міжрегіональної підтримки інституції та забезпечення дієвої співпраці між учасниками на основі розподілу тягаря відповідальності [14]. Крім того, стаття 5 Угоди покладає на Комітет функції стратегічного планування, які виходять за межі активної фази роботи правосуддя. Це включає розгляд механізмів підтримки членів у покритті витрат, пов'язаних із виконанням вироків, звільненням засуджених і захистом свідків навіть після припинення дії Розширеної часткової угоди. Також до компетенції Комітету належить координація передачі певних несудових залишкових функцій, зокрема управління документацією й архівами, до Ради Європи [14].

Говорячи про фінансову складову діяльності Керівного комітету, варто відзначити, що згідно статей 5 і 6 Статуту бюджет Трибуналу повністю відокремлений від бюджету Ради Європи. Щорічний бюджет Спеціального трибуналу затверджується Керівним комітетом. Фінансування суду здійснюється через Розширену часткову Угоду, де Генеральний секретар РЄ інформує Керівний комітет про надходження достатніх внесків для фінансування створення Спеціального трибуналу та перших дванадцяти місяців його роботи, а також про надані зобов'язання щодо внесків, еквівалентних очікуваним витратам на наступні двадцять чотири місяці

діяльності Спеціального трибуналу. Тільки після цієї процедури Керівний комітет може вирішити, коли розпочнеться перший етап роботи Спеціального трибуналу, включно з набором кадрового складу [14].

Досліджуючи особливості фінансування такої міжнародної організації як Рада Європи, варто відзначити, що дохід Ради складається головним чином із обов'язкових і добровільних внесків держав-членів із позабюджетних ресурсів та інших надходжень. Адміністративні та фінансові положення Ради Європи застосовуються до Спеціального трибуналу, при цьому деякі відступи за поданням Керівного комітету до Комітету Міністрів РЄ допускаються за умови необхідності (ст. 51).

При цьому особливістю бюджету Спеціального трибуналу є те, що він буде формуватись окремо від бюджету РЄ, на підставі розширеної часткової угоди про фінансування. Слушно зазначає Штефані Шмаль, для таких міжнародних організацій як РЄ характерно формування бюджету, яке полягає спочатку в плануванні своєї діяльності, а згодом лише на цій підставі приймається рішення щодо свого бюджету [9, с. 109]. Саме на підставі такої моделі й побудовано фінансування Трибуналу, що пов'язано з належним розподіленням витрат, чіткої підзвітності й адміністрування.

Таким чином, із аналізу норм статуту Трибуналу, що стосуються питання фінансування, на Керівний комітет покладається роль: 1) забезпечення необхідного фінансування Трибуналу та самого Комітету (ст. 5 п. 2 (а)); 2) Комітет наділений функціями нагляду за «адміністративними та фінансовими аспектами діяльності трибуналу» (ст. 5 п. 2 (а)); 3) Керівний комітет затверджує щорічний бюджет (ст. 6 п. 4); 3) Керівний комітет відповідальний за затвердження поданого Президентом трибуналу щорічного звіту про діяльність (у т.ч. щодо положення про витрати) (ст. 52) [14];

Особливої уваги вартує взаємозв'язок Керівного комітету з Комітетом Міністрів РЄ, який прямо не передбачений в Угоді або Статуті Спеціального трибуналу. Імовірно, що окремі аспекти взаємозв'язку Керівного комітету з іншими інституціями Ради Європи будуть передбачені у розширеній частковій угоді про Керівний комітет. Оскільки на момент написання цієї статті приєднання держав до розширеної часткової угоди триває, правовий статус Керівного комітету як відокремленого органу управління залишається предметом подальшої нормативної розробки, яка має полягати в адміністративній підзвітності перед РЄ та забезпеченням необхідної незалежності як міжнародній кримінальній установі.

Угода між Україною та РЄ від 25.06.2025 наділяє міжнародною правосуб'єктністю виключно Трибунал як такий (ст. 3 Угоди), залишаючи статус Керівного комітету поза явним регулюванням. Утім відсутність прямої норми не означає відсутності правосуб'єктності – про що свідчить усталена практика Міжнародного Суду ООН (далі – МС ООН).

У консультативному висновку в справі *Reparations for Injuries Suffered in the Service of the United Nations* (1949) МС ООН сформулював правову позицію, відповідно до якої міжнародна правосуб'єктність не є виключною прерогативою держав і може належати іншим суб'єктам у тому обсязі, що є необхідним для виконання покладених на них функцій, у т.ч. міжнародним організаціям [6, с. 179]. Надалі цей принцип був розвинутий у консультативному висновку щодо *Certain Expenses of the United Nations* (1962), де Суд визначив, що «кожен орган повинен, принаймні насамперед, сам визначати свою юрисдикцію» [2, с. 168].

Відзначимо, що ці справи є фундаментальними не тільки з огляду на визначення міжнародно-правового статусу Керівного комітету, вони є важливими для розуміння міжнародної правосуб'єктності та легітимації заснування Спеціального трибуналу, який заснований на Угоді між Україною та Радою Європи, що підкреслює його статус як незалежного *ad hoc* кримінального органу в сучасній системі міжнародного кримінального правосуддя.

Застосування практики МС ООН, на наш погляд, до аналізу міжнародного правового-статусу Керівного комітету видається методологічно обґрунтованим. Як буде викладено нижче, на комітет покладається – обрання Суддів і Прокурорів включно з їх заступниками, затвердження бюджету, формування політики з адміністративних питань, а також взаємозв'язок із третіми державами в межах своєї повноважень (ст. 5 Угоди). Жодна з цих функцій не є внутрішньо-організаційною, натомість усі вони безпосередньо впливають на здійснення міжнародної юрисдикції та на права осіб, які постануть перед Трибуналом.

Більш того, ми вважаємо, що в процесі своєї діяльності Спеціальний трибунал, керуючись загальновизнаним міжнародним принципом «компетенції-компетенції» (*compétence de la compétence*), самостійно здійснюватиме аналіз власної унікальної правової природи заснування під егідою Ради Європи. Такий судовий контроль імовірно призведе до визначення меж повноважень Керівного комітету, що дозволить остаточно розмежувати сферу адміністративно-фінансового управління та зону абсолютної незалежності правосуддя.

Подібний прецедент уже мав місце в практиці Апеляційної палати Спеціального суду для Сьєрра-Леоне, яка у своєму рішенні від 31.05.2004 підтвердила легітимність власного створення через договірний механізм (з ООН), одночасно встановивши розподіл повноважень між політичною волею держав-засновниць і процесуальною автономією судової інституції (див. справу *Prosecutor v. Sam Hinga Norman*).

Джеймс Кроуфорд, аналізуючи правосуб'єктність допоміжних органів міжнародних організацій, прямо зазначає, що такі органи можуть мати обмежену самостійність і водночас визнаватися окремими правовими особами, та на його погляд «сама воля засновників означає чи володіє міжнародна організація міжнародною правосуб'єктністю» [3, с. 168–170].

З урахуванням викладеного, є підстави кваліфікувати Керівний комітет, як суб'єкта обмеженої похідної міжнародної правосуб'єктності. Похідної, оскільки вона делегована державами-засновниками через механізм розширеної часткової угоди Ради Європи і спирається на правосуб'єктність самої організації. Обмеженої, оскільки її обсяг визначається виключно функціями Комітету і не виходить за їх межі. Такий підхід узгоджується із застереженням сучасної доктрини щодо неприпустимості надмірно широкого тлумачення правосуб'єктності, яке на думку Кроуфорда, будь-яке дослідження цього питання має супроводжуватися «застереженням проти поверхневих узагальнень», оскільки контекст залишається визначальним [3, с. 126]. Таким чином, Керівний комітет можна охарактеризувати як гібридний *sui generis* орган який буде діяти в інституційній системі Ради Європи, міжнародна правосуб'єктність якого обмежена виключно повноваженнями з підтримки та координування діяльності Спеціального трибуналу з третіми країнами, правових аналогів якому в науці міжнародного кримінального права ще не існувало.

Відповідно до статей 8 і 10 Статуту Спеціального трибуналу Керівний комітет наділений повноваженнями обирати суддів і керівництво Офісу Прокурора. Процес формування суддівського корпусу й обрання Прокурора ґрунтується на багатостадійній процедурі, де держави-члени й асоційовані члени Керівного комітету реалізують своє право висування кандидатів. Утім для гарантування високих стандартів правосуддя та нівелювання ризиків неупередженості Статут прописує обмеження у вигляді особливого відбору. З цією метою Керівний комітет призначає Незалежну консультативну групу, до складу якої входять сім видатних правників – суддів найвищих національних чи міжнародних судів та авторитетних фахівців у галузі міжнародного кримінального права.

Консультативна група виконує функцію професійного відбору кандидатів на посаду. Серед її основних повноважень є оцінка потенційних номінантів і рекомендація Керівного комітету до тих осіб, які підпадають під суворі критерії компетентності, доброчесності, а також вимогам щодо географічного та гендерного балансу (ст. 8). Після фахової оцінки Консультативної групи, Керівний комітет ухвалює остаточне рішення, обираючи 15 суддів до списку строком на дев'ять років без права на переобрання (ст. 8 п. 2) та Прокурора із його заступниками строком на сім років (ст. 10 п. 7) шляхом таємного голосування абсолютною більшістю голосів [14].

Керівний комітет наділений правом на ініціювання змін до Правил процедури і доказування, який приймається в найкоротший строк після призначення суддями Спеціального трибуналу на пленарному засіданні (ст. 15 п. 2 (а)). Це суттєво відрізняє його від інших трибуналів або судів. Наприклад, Спеціальний суд по Сьєрра Леоне (далі – СССЛ) мав Комітет із управління, у повноваження якого входило надання допомоги Генеральному секретарю в отриманні адекватного фінансу-

вання, а також для надання консультацій і визначення політичного напрямку з усіх несудових аспектів діяльності Суду та інших функцій (ст. 7 Угоди) [1]. Що стосується затвердження правил процедури і доказування у СССЛ, то згідно Статуту Суд використовував нароби Трибуналу по Руанді з можливістю внесення правок суддями (ст. 14) [7].

У Міжнародному кримінальному суді (далі – МКС) відповідно до ст. 51 Римського статуту на Асамблею держав-учасниць (аналог Керівного комітету) покладається розробка, ухвалення і зміни до Правил процедури і доказування [12]. У науковій літературі піддається критиці підхід, закріплений у Римському статуті, через ризик надмірного впливу держав-учасниць. Зокрема, зазначається, що можливість лобіювання національних інтересів через Асамблею держав-учасниць може негативно позначитися на інституційній незалежності Суду та знизити загальну ефективність відправлення міжнародного правосуддя. Аналізуючи правила процедури і доказування в МКС, Кай Амбос зазначає, що АДУ в майбутньому, як і під час прийняття початкових Правил, ймовірно, зважатиме на настрої держав, що не є учасницями з метою залучення як нових ратифікацій, так і посилення їх співпраці ... Тому в усіх наступних змінах Правил Асамблея повинна буде виконувати складне завдання з пошуку балансу [10, с. 1340].

Згідно зі ст. 15 Статуту ухвалені суддями Правила набувають чинності автоматично, якщо Керівний комітет не висловить заперечень на своєму наступному засіданні. Хоча члени Комітету можуть пропонувати поправки, їх остаточне ухвалення залишається прерогативою суддівського корпусу. Таким чином, Керівний комітет виконує наглядову функцію, що принципово відрізняє його від АДУ МКС, тим самим забезпечуючи нейтралітет до суддівської діяльності.

Особливість створення Керівного комітету на підставі розширеної часткової угоди дозволяє йому бути координатором міжнародного співробітництва зі Спеціальним трибуналом. Відповідно до ст. 48 Статуту держави-члени та асоційовані члени Керівного комітету утворюють необхідну мережу співпраці для надання взаємної правової допомоги. Спеціальний трибунал має право укладати з ними прямі угоди або домовленості про співробітництво [14]. Ця співпраця охоплює найважливіші сфери кримінального переслідування – від арешту та передачі осіб до збору доказів, ідентифікації та заморожування активів для подальшої конфіскації, а також реалізації програм захисту свідків (див.: ст. 48 п. 4). Згідно п. 3 ст. 48 Спеціальний трибунал може звертатися за допомогою та співробітництвом до держав-членів і асоційованих членів Керівного комітету, якщо така допомога необхідна для розслідування та кримінального переслідування осіб за злочин агресії проти України. Можна вважати, що Керівний комітет буде відігравати роль платформи (майданчику), на підставі якої члени й асоційовані члени розширеної часткової угоди будуть координувати свої дії щодо допомоги по притягненню та розкриттю Трибуналом відповідальних за злочин агресії у міжнародному пра-

ві. Оскільки деякі країни можуть потенційно проводити свої національні розслідування або пропонувати власну юридичну допомогу, це може значно пришвидшити процес роботи Спеціального трибуналу для досягнення його основної мети.

На Керівний комітет покладається завершення діяльності Спеціального трибуналу. Згідно зі ст. 54 Статуту після того, як Президент Трибуналу офіційно підтвердить завершення всіх розслідувань, судових розглядів та апеляційних проваджень, саме Керівний комітет наділяється виключним правом рекомендувати Сторонам розпустити Трибунал і створити залишковий механізм [14]. У свою чергу залишковий механізм має перебрати на себе функції захисту свідків, нагляду за виконанням вироків і розгляду клопотань про звільнення засуджених осіб.

Щодо ролі Керівного комітету на завершальному етапі, варто відзначити, що на нього покладається розробка домовленостей щодо скоординованого переходу певних несудових залишкових функцій (зокрема, управління архівами та документацією) безпосередньо до Ради Європи (ст. 5 п. 2 (g)). Крім того, Комітет зобов'язаний розглянути механізми допомоги державам у покритті витрат, пов'язаних із виконанням вироків і захистом свідків після формального припинення дії Розширеної часткової угоди, зокрема шляхом можливого заснування цільового фонду (ст. 5. п. 2 (h)) [14].

ВИСНОВКИ

У підсумку варто наголосити, що Керівний комітет Спеціального трибуналу щодо злочину агресії є безпрецедентною гібридною *sui generis* інституцією у структурі Ради Європи. Застосування механізму розширеної часткової угоди дозволяє залучити до співпраці всіх зацікавлених суб'єктів міжнародного права задля невідворотного покарання за злочин агресії. Створений у системі Ради Європи Комітет зберігає повну фінансову й оперативну автономію, об'єднуючи як європейські держави, так і ключових міжнародних партнерів.

Проведений аналіз установчих документів свідчить про унікальність Керівного комітету як виключно адміністративно-управлінського органу. Розробникам Статуту вдалося закласти компроміс між політичною підзвітністю перед державами-учасниками угоди та процесуальною незалежністю правосуддя. Остання забезпечується через залучення Незалежної експертної групи до формування суддівського корпусу й обрання Прокурора, що нівелює ризики прямих політичних призначень. Крім того, повноваження щодо прийняття правил процедури та доказування покладаються безпосередньо на суддів, завдяки чому Трибунал уникає політичного тиску, що, як наголошується в науковій літературі, подекуди властиво діяльності Асамблеї держав-учасниць Міжнародного кримінального суду.

Керівний комітет наділяється повноваженнями головного представника Спеціального трибуналу в зовнішніх зносинах. Він виконує роль координаційного

центру з питань надання взаємної правової допомоги між державами, зокрема у сфері збору доказів, накладення арешту на активи та забезпечення захисту свідків. Крім того, у разі повного виконання мандата Спеціального трибуналу, Комітет уповноважений рекомендувати Сторонам припинити діяльність цієї судової інституції й ініціювати створення залишкового механізму для подальшого нагляду за виконанням вироків.

Таким чином, Керівний комітет слід визначити як унікальний інституційний орган, на який покладаються ключові функції із забезпечення життєдіяльності Трибуналу. Саме від ефективної діяльності Комітету безпосередньо залежатиме функціонування внутрішніх структур Трибуналу – судових палат, Офісу Прокурора та Секретаріату. Наразі першочерговим завданням є приєднання держав до Розширеної часткової угоди про заснування Керівного комітету, що створить необхідні правові й організаційні передумови для практичного запуску роботи Трибуналу.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ

Немає

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- [1] Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone (Freetown, 16 January 2002). URL: <https://www.un.org/ruleoflaw/files/scsl-agreement.pdf> (access date: 31.03.2026)
- [2] Certain Expenses of the United Nations (Article 17, paragraph 2, of the Charter): Advisory Opinion of 20 July 1962: I. C. J. Reports 1962, p. 151 / International Court of Justice. URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/49/049-19620720-ADV-01-00-EN.pdf> (access date: 01.04.2026)
- [3] Crawford J. Brownlie's Principles of Public International Law. 8th ed. Oxford : Oxford University Press, 2012. 803 p.
- [4] EU and Council of Europe agree to set up an advance team for the Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine : Press release / European Commission. Brussels, 23 January 2026. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_26_198 (access date: 30.03.2026)
- [5] General comment No. 36 (2018) on article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights, on the right to life / Human Rights Committee. 3 September 2019. (CCPR/C/GC/36). URL: <https://docs.un.org/en/ccpr/c/gc/36> (access date: 29.03.2026)
- [6] Reparation for injuries suffered in the service of the United Nations : Advisory Opinion of 11 April 1949: I. C. J. Reports 1949. P. 174 / International Court of Justice. URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/4/004-19490411-ADV-01-00-EN.pdf> (access date: 01.04.2026)
- [7] Statute of the Special Court for Sierra Leone : [annexed to the Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone]. 16 January 2002. URL: https://www.un.org/ru/documents/bylaws/charter_sierra.pdf (access date: 31.03.2026)
- [8] Statutory Resolution No. (93)28 on partial and enlarged agreements : adopted by the Committee of Ministers on 14 May 1993 at its 92nd Session / Council of Europe, Committee of Ministers. 1993. URL: <https://rm.coe.int/0900001680063761> (access date: 29.03.2026)

- [9] The Council of Europe : Its Law and Policies / edited by Stefanie Schmahl and Marten Breuer. Oxford : Oxford University Press, 2017. 986 p.
- [10] The Rome Statute of the International Criminal Court : A Commentary / ed. by O. Triffterer, K. Ambos. 3rd ed. München : C. H. Beck; Oxford : Hart; Baden-Baden : Nomos, 2016. 2351 p.
- [11] Римський статут міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 (станом на 25.10.2025). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 14.03.2026)
- [12] Статут Ради Європи від 05.05.1949 (станом на 31.10.1995). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text (дата звернення: 29.03.2026)
- [13] Угода між Україною та Радою Європи про створення Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. Статут Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України від 25.06.2025 (станом на 15.07.2025). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002-25#Text (дата звернення: 13.03.2026)

REFERENCES

- [1] Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the Establishment of a Special Court for Sierra Leone (2002, January). Retrieved from <https://www.un.org/ruleoflaw/files/scsl-agreement.pdf>
- [2] Certain expenses of the United Nations (Article 17, paragraph 2, of the Charter), Advisory Opinion, I. C. J. 151 (1962, July). Retrieved from <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/49/049-19620720-ADV-01-00-EN.pdf>
- [3] Crawford, J. (2012). *Brownlie's principles of public international law* (8th ed.). Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- [4] European Commission. (2026, January). *EU and Council of Europe agree to set up an advance team for the Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine* [Press release]. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_26_198
- [5] United Nations Human Rights Committee. (2019, September). *General comment No. 36 (2018) on article 6 of the International Covenant on Civil and Political Rights, on the right to life* (CCPR/C/GC/36). Retrieved from <https://docs.un.org/en/ccpr/c/gc/36>
- [6] Reparation for injuries suffered in the service of the United Nations, Advisory Opinion, 1949 I. C. J. 174 (April 11). Retrieved from <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/4/004-19490411-ADV-01-00-EN.pdf>
- [7] Statute of the Special Court for Sierra Leone (2002, January). Retrieved from https://www.un.org/ru/documents/bylaws/charter_sierra.pdf
- [8] Council of Europe, Committee of Ministers. (1993, May). *Statutory Resolution No. (93)28 on partial and enlarged agreements*. Retrieved from <https://rm.coe.int/0900001680063761>
- [9] Schmahl, S., & Breuer, M. (Eds.). (2017). *The Council of Europe: Its law and policies*. Oxford, United Kingdom: Oxford University Press.
- [10] Triffterer, O., & Ambos, K. (Eds.). (2016). *The Rome Statute of the International Criminal Court: A commentary* (3rd ed.). Munich, Germany: C. H. Beck.
- [11] Rome Statute of the International Criminal Court. (1998, July). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text
- [12] Statute of the Council of Europe. (1949, May). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001#Text
- [13] Agreement between Ukraine and the Council of Europe on the Establishment of a Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine. Statute of the Special Tribunal for

the Crime of Aggression against Ukraine. (2025, June). Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002-25#Text

Олександр Вікторович Базов

Кандидат юридичних наук

Суддя Харківського районного суду Харківської області

62458, вул. Сковороди, 18, Покотилівка, Харківська область, Україна

email: dr.bazow@gmail.com

Oleksandr V. Bazov

Candidate of Law

Judge of the Kharkiv District Court of the Kharkiv Region

62458, 18 Skovorody St., Pokotylyivka, Kharkiv Region, Ukraine

email: dr.bazow@gmail.com

Віктор Петрович Базов

Доктор юридичних наук, професор

Професор кафедри міжнародного права та порівняльного правознавства

Національний університет біоресурсів і природокористування України

03040, вул. Васильківська, 17, Київ, Україна

email: dr.bazovvp@gmail.com

Viktor P. Bazov

Doctor of Legal Sciences, Professor

Professor of the Department of International Law and Comparative Law

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

03040, 17 Vasylykivska St., Kyiv, Ukraine

email: dr.bazovvp@gmail.com

Ясін Дєре

Аспірант відділу міжнародного права та права ЄС

Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України

01001, вул. Трохосвятительська, 4, Київ, Україна

email: dere.yasin06@gmail.com

Y. Dere

Postgraduate student of the Department of International Law and EU Law

V. M. Koretsky Institute of State and Law of the National Academy of Science of Ukraine

01001, 4 Trokhsviatytelska St., Kyiv, Ukraine

email: dere.yasin06@gmail.com

Рекомендоване цитування: Базов О. В., Базов В. П., Дерє Я. Міжнародно-правовий статус Керівного комітету Спеціального трибуналу щодо злочину агресії проти України. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2026. Том 33. № 3. С. 53–67. <https://doi.org/10.31359/1993-0909.2026.33.3.53>.

Suggested Citation: Bazov, O. V., Bazov, V. P., & Dere, Y. (2026). International Legal Status of the Management Committee of the Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 33(3), 53–67. <https://doi.org/10.31359/1993-0909.2026.33.3.53>.

Дата першого надходження статті до видання: 06.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 28.04.2026

Дата публікації (оприлюднення): 30.09.2026

Ця робота ліцензується відповідно до
Creative Commons Attribution 4.0 International License